

TUNNIKAVA: „ÕIGLASE KAUBANDUSE PUUVILL JA MINU T-SÄRK”

SIHTRÜHM

Gümnaasium

ÕPITULEMUSED

Õpilane:

- tuvastab T-särgi siltidelt põhiinfo ja sõnastab 1–2 küsimust edasi uurimiseks;
- kirjeldab puuvillast tehtud T-särgi tarneahela viit etappi ja seob iga etapi ühe riski/mõjuga;
- analüüsib rõivaesemete odava hinna seoseid tööliste palkade ja ohutusega, tuues ühe näite (nt Rana Plaza juhtum) ja ühe lahenduse (nt Fairtrade'i märgis).

SEOSED RIIKLIKU ÕPPEKAVAGA

Toetatavad õpitulemused:

Geograafia, gümnaasium:

1. teab kestliku arengu olemust ja selle olulisust;
2. arutleb majanduse jätkusuutlikkuse teemadel;
3. arutleb kestliku majandamist toetavate tehnoloogiliste võimaluste üle;
4. selgitab tootmisahelate ja ringmajanduse olemust ning seoseid eri majandusharude ja eluvaldkondadega.

Ühiskonnaõpetus, gümnaasium:

1. mõistab oma võimalusi mõjutada ühiskondlikke protsesse aktiivse kodanikuna nii koolis kui ka väljaspool, mõistab erinevate ühiskonnasektorite koostöö tähtsust;
2. analüüsib näidete põhjal kodanikuaktiivsuse mõju kogukonnale või ühiskonnale.

Inimeseõpetus, gümnaasium:

1. mõistab tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust inimese elus ja iseenda sotsiaalset vastutust tervisekäitumises;
2. on teadlik tarbija ja oskab koostada perekonna eelarvet, arvestades pere võimaluste ja pereliikmete vajadustega;

Eesti keel, gümnaasium:

1. väljendab ennast selgelt ja asjakohaselt nii suulises kui ka kirjalikus tekstis;
2. kaitseb argumenteeritult oma seisukohti, arutleb ja annab hinnanguid.

Üldpädevused (1–3):

- Sotsiaalne ja kodanikupädevus – õiglane kaubandus, tarbijavastutus.
- Digipädevus – info otsimine ettevõtete kodulehtedelt.
- Suhtluspädevus – oma seisukohtade põhjendamine ja rühmatöö.

Läbivad teemad:

Keskkond ja jätkusuutlik areng – tunnikava toob välja rõivatööstuse mõju keskkonnale ja inimestele ning arutleb, kuidas tarbida vastutustundliku-
malt.

Lõiming:

- Geograafia – tootmise ja kaubanduse globaalsed seosed, ressursi-
kasutus.
- Ühiskonnaõpetus – õiglus, kodanikualgatus, tarbimine.
- Inimeseõpetus – väärtused, vastutus.
- Eesti keel – arutlemine ja tekstiloome.
- Ajalugu – näited sotsiaalsetest liikumistest (sufražetid, apartheidivas-
tane võitlus).

**KESTLIKU
ARENGU
EESMÄRGID
(SDG)**

- SDG 8 – inimväärne töö ja majanduskasv: rõivatööstuse töötingimused.
- SDG 10 – ebavõrdsuse vähendamine: töötajate õigused ja õiglase tasu
teema.
- SDG 12 – vastutustundlik tarbimine ja tootmine: teadlik tarbimine ja
tarneahelate läbipaistvus.
- SDG 13 – kliimameetmed: rõivatööstuse mõju kliimale ja keskkonnale.

**VAJALIKUD
VAHENDID**

- Õpilaste T-särgid (seljasolevad või kaasa toodud)
- Projektor ja internetiühendus lühifilmi näitamiseks
- Vihikud või töölehed refleksioonilõigu jaoks
- Võimalusel: suur paber (T-särgi plakat), markerid, kleepmärkmed

Õppetegevused

SISSEJUHATUS JA SOOJENDUS (5 min)

Õpetaja: „Täna uurime, milline lugu peitub ühe lihtsa T-särgi taga. Palun võtke välja särk, mille kaasa tõite, või vaadake seda, mida seljas kannate. Uurige selle silti.”

Kõik seisavad püsti. Õpetaja juhib mängu:

- Kui sinu särgil pole pesemisjuhiseid → istu maha.
- Kui pole märgitud materjali → istu maha.
- Kui pole suurust → istu maha.
- Kui pole päritoluriiki → istu maha.

Õpetaja: „Järele jäänud õpilased – millistes riikides on teie särgid toodetud?” Oodatavad vastused: Bangladesh, Hiina, India, Türgi. Sildi osa „Made in ...” näitab, kus T-särk õmmeldi, aga kas sildil on märgitud ka T-särgi materjali päritolu? Näiteks kui T-särk on puuvillast, siis kas on ka kirjas, kus seda puuvilla kasvatatakse?

ARUTELU INFO ÜLE (5 min)

Õpetaja: „Kas särgi sildil olev info on sinu jaoks piisav? Kui tahaksid päriselt teada, kuidas see särk valmis, siis mis jääb selle jaoks puudu?”

Näited küsimustest: „Kuidas see materjal valmistati?”, „Kes selle T-särgi õmbles?”, „Kui vana ta on?”, „Kui palju vett selle T-särgi valmistamiseks kulus?”.

Õpetaja kirjutab küsimused tahvlile või suurele paberilehele joonistatud T-särgile. Kui klass on vaikne, paku veel küsimusi: „Kas tahaksite teada, kui palju töötaja palka sai? Või millistes tingimustes ta töötas?” Kui klass on jutukas, võib lasta õpilastel tulla ja ise küsimused kirja panna.

LÜHIFILM JA ARUTELU (20 min)

Jaga klass 4–5 rühma ja anna rühmadele erinevad ülesanded: mõned õpilased pööravad eriti palju tähelepanu T-särgi tootmisahelale, teised iga ahela juures mainitud riskidele või kahjulikele mõjudele.

Vaadake filmi „Niidi lahtiharutamine”, mis keskendub puuvillale.

Filmijärgne arutelu:

- Mis mõtteid või tundeid see film teie tekitas?
- Mis on puuvillase T-särgi valmistamise etapid ja iga etapi riskid või kahjulikud mõjud?

Grupid võivad võtta 5 minutit, et võrrelda kiirelt tehtud märkmeid või proovida infot meelde tuletada; seejärel jagavad nad üksteisega vastuseid.

Info õpetajale:

1. **Puuvilla kasvatamine.** Puuvill on taim, mida kasvatatakse suurtes kogustes (nt Indias, Hiinas; filmi näide Gujaratist). Kahjulikud mõjud: puuvilla maailmaturu hind on pikalt madal olnud, samal ajal kasvavad kulud → väikekasvatajad jäävad kahjumisse ega suuda esmavajadusi katta; saagikuse tõstmiseks kasutatakse sageli kemikaale, mis on keskkonnale kahjulikud.
2. **Koristatud puuvilla puhastamine (seemnete eemaldamine / ingl *ginning*).** Pärast korjamist läbib puuvill puhastusprotsessi, eemaldatakse seemned. Kahjulikud mõjud: õhku paiskub peene kiuga tolmupilv → risk tõsisteks kopsuhaigusteks, kui töötajad ei kanna kaitsemaske.
3. **Kupardatud puuvilla pressimine pallideks ja tehasesse saatmine.** Puhastatud mass pressitakse suurteks pallideks ja saadetakse tekstiilivabrikusse. Kahjulikud mõjud: filmis mainitakse pikki töötunde ja masinate ohtlikkust, kui ohutusstandardeid pole kehtestatud (tööõnnetuste risk).
4. **Ketrus – lõnga valmistamine.** Ketrusvabrikus läbib puuvill mitu lisapuhastust, seejärel kedratakse see suurte masinatega lõngaks. Kahjulikud mõjud: palju müra ja tolmu; suurte masinate ohtlikkus, kui ohutusnõuded puuduvad.
5. **Kudumine ja värvimine (kangaks töötlemine).** Lõngast kootakse tekstiilmaterjal, mida seejärel värvitakse. Kahjulikud mõjud: värvimisel ja töötlemisel kasutatavad kemikaalid võivad saastada keskkonda ning ohustada töötajate tervist.
6. **Lõikamine, õmblemine, viimistlus ja pakkimine (enne poodidesse saatmist).** Kangas lõigatakse lõigete järgi, detailid kantakse tootmisliinile; toimub kokkupanek/õmblemine, kvaliteedikontroll, triikimine ja pakkimine. Kahjulikud mõjud: väga kõrged normid (600–800 liitsa lõikega eset päevas), pikad tööpäevad, madal palk ja ohtlikud töötingimused; kokkuhoid ja ohutuse eiramine võivad lõppeda katastroofidega (näide: Rana Plaza varing Bangladeshis).

- Miks on nii, et rõivatööstuse töötajad ei saa tihtipeale õiglast tasu?

Rõivatööstuses ei saa paljud inimesed õiglast tasu, sest kiirmoe kaubamärgid suruvad hindu alla, et pakkuda tarbijatele odavaid riideid. Puuvillakasvatajate kulud tõusevad, kuid tooraine hind jääb madalaks, mistõttu jäävad nad sageli kahjumisse. Tehastes töötavad inimesed, eriti arengumaades, peavad taluma pikki tööpäevi ja ohtlikke tingimusi, sest ametiühinguid ei ole (mõnikord on nende moodustamine ka keelatud) ning tööseadusi ei järgita. Töö kaotamise hirmus ei saa töölised oma õiguste eest seista ja on sunnitud leppima väga madala palgaga.

- Kas Eestis on hetkel Fairtrade'i märgisega puuvillatooteid saadaval? Kus?

Hetkel on sellised tooted saadaval nt [TALI](#) disainkaupluses ja vahel ka [Ehe Mood](#) kaupluses (mõlemad asuvad Telliskivi loomelinnakus), lisaks firmakingituste ja (kooli)riiete maaletooja ja kujundaja [Ecodisain](#) kodulehel.

SÜVENEMINE (10 min)

Filmis nägite, et mitte kõik tekstiilide tarneahelas töötavad inimesed ei saa tehtud töö eest õiglast tasu.

Valige nüüd grupi peale üks rõivaese, mida lähemalt uurida.

Kas see on pärit kiirmoekauplusest, mõnelt jätkusuutlikult brändilt või supermarketist? Otsige ettevõtte veebilehelt infot selle eseme päritolu kohta. Vaadake, kas saate teada, kust see rõivaese ja selle tooraine pärit on. Kas ja kuidas see organisatsioon tagab, et tarneahelas töötavaid inimesi õiglaselt koheldakse? Kas sinu arvates olemasolevast infost piisab? Võid alati küsida poest või otse ettevõttelt lisateavet, kui tundub, et midagi on puudu.

Lisaküsimus: Kas suudate välja selgitada, kui palju kilomeetreid on see rõivaese teieni jõudmiseks läbinud?

Võimalik lisategevus: ühe T-särgi valmistamiseks võib kuluda 2700 liitrit vett (ehk umbes 17 vannitäit). Vaadake uuesti filmi ja pidage meeles kõiki etappe, kus teie arvates vett kasutatakse.

KIRJUTAMIS- ÜLESANNE (10 min)

Minu südame teema

Õpetaja sissejuhatus: „Olete uurinud oma T-särgi silte, vaadanud filmi ja arutlenud rõivatööstuse mõjude üle. Nüüd on aeg mõelda, milline osa kogu selle teema juures teid kõige rohkem kõnetab – nt liigne veekasutus, kemikaalide kasutamine, vähene tööohutus, üldine ületootmine vms.”

Ülesanne: kirjutage teema kohta 1–2 lühikest tekstilõiku. Tooge sisse kolm osa (vastavalt maailmahariduse pea-süda-käed lähenemisele):

- Mida teada saite (nt kust särk pärit on, milline on tarneahel)?
- Mis üllatas või šokeeris (nt 2700 liitrit vett ühe särgi jaoks; Rana Plaza lugu)?
- Kuidas see kõik õiglase kaubanduse ja kestliku tarbimisega seostub (nt miks võiks Fairtrade'i märgis oluline olla, kuidas saab tarbija vastutustundlikum olla)?

Tekst tuleks lõpetada ühe lausega, mis algab järgnevalt: „Minu südame teema on ..., sest ...”

TEAVITUS- KAMPAANIA KAVANDAMINE (20 min)

Tegutsege uuesti 3–4-liikmelistes rühmades. Siin on kaks varianti: õpilased võivad koguneda südameteemade järgi või just segamini, et tulevase algatuse planeerimine oleks erinevate teemadega seotud.

Rühm saab küsimused:

- Mida te muuta tahate?
- Mis oleks teistmoodi, kui kampaania õnnestuks?
- Mida plaanite ette võtta: kas tõstate teiste teadlikkust, kirjutate mõnele organisatsioonile ja/või otsustajale või liitute mõne olemasoleva kampaaniaga?
- Kes saab aidata muutust luua?
- Mida teha, et inimesed teid kuulaksid?
- Kas teil on kõik vajalikud faktid olemas? Kui mitte, siis kuidas need hankida?
- Kuidas sõnumit veelgi laiemalt levitada?

Õpilased arutavad ja panevad ideed kirja. Võimalikud teavituskampaania ideed: sotsiaalmeedia postituste loomine; infolehtede jagamine koolis; plakatite tegemine; liitumine juba olemasoleva kampaaniaga (nt Fairtrade). Kui klass on tagasihoidlik, võib õpetaja paluda igal rühmal mõelda ainult ühele konkreetsele tegevusele.

Tutvustage üksteisele oma ideid. Kui teil on piisavalt aega, looge mõne teavituskampaania jaoks vajalikud materjalid ja pange need kooli seintele või sotsiaalmeediasse üles.

KOKKUVÕTE JA REFLEKSIION (5 min)

Isiklik ja ühiskondlik mõju

Õpetaja küsib: „Mida saate täna õpitu põhjal oma igapäevaelus muuta?”

Võta vastused kokku ja seo need kestliku arengu mõtteviisiga: „Kestlik areng tähendab, et me ei ela tulevaste põlvkondade arvelt. Iga väike valik loeb, sest ühel hetkel on teistmoodi tegutsejaid piisavalt palju. Samal ajal on muidugi vaja ka süsteemseid samme, näiteks seadusemuudatusi. Ühiseid jõupingutusi tehes saame luua õiglasema ja kestlikuma maailma.”

